„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку, а уторком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — к.
на по године . . . . . 7 ф. — к.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 к.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 к.

За Србију
на годину 32 дин., на по године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

За ОГЛАСЕ плаћа се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова; за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“

Уредништво и администрација „Заставе“ налази се у кући г. Ст. Јефтића, главна улица.

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСЕ не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 новч.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ.

БРОЈ 72. У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 8. МАЈА 1894. ГОДИНА XXIX.

НАША ПРАВА ПРЕД ГОРЊИМ ДОМОМ.

I.

Сад тек можемо да измеримо, од каквог је огромног значаја био митрополијски збор у Ср. Карловцима. Његова реч чула се на месту, где треба да се чује. О његовим закључцима лупали су главе угарски министри. Сазнали су их и проучили, али их не хтедоше разумети.

Одавна нисмо чули, да се у угарском сабору говори о народу српском као таквом. Грађански брак продерао је копрену са права народа нашег и наш народ искочи у угарском сабору као чињеница, о којој се води озбиљна рачуна у овој земљи. Они, што недре и облаче у Угарској, морали су се дотаћи нас и наших права у најозбиљнијем тренутку, кад се у горњем дому ломила копља око грађанског брака, и наше је срце пуно, што је то тако испало. Сад у каквом су се облику дотакли нас и наших права, то спада на други лист.

Министар председник Векерле окомио се на митрополијски збор. Њему је изјава митрополијскога збора јавно мњење, које се не може сматрати за позвано, да заузме положај против црквене политике. За што? За то, што се — по његову мишљењу — народни зборови не могу никад изражавати у име цркве. Ту се министар грозно посекао. По учењу и тумачењу наше православне цркве зове се црквом баш сам народ, дакле световњаци и свештеници заједно. На митрополијском збору били су и једни и други заступљени, био је народ заступљен, била је жива црква заступљена. Шта више на збору су били законити представници народно-црквене автономије, изасланици црквених скупштина. Па зар ови изасланици нису баш позвани, да подигну одлучну реч против сваког мешања државне власти у наше унутрашње народно-црквене, автономне ствари, кад државна власт пречи сазив законитог и највишег представника автономног, народно-црквеног сабора?

Митрополијски збор био је јаван народни збор. На њему су били заступљени сви без разлике слојеви народни. Или ако хоћете, митрополијски збор био је законити представник народа српско-православног у земљама круне св. Стевана, јер је збор био излив воље општинских автономних органа.

По Векерловим речима владина црквена политика не тиче се наше браће у Троједници. Они нису требали да се дижу против црквене политике — вели Векерле. А ми велимо: То би тако исто било, као кад би два рођена брата имала кућу, па кад би им кућа прогорела, а један од њих не би хтео да гаси само за то, што се ватра није појавила с оне стране, од куда је његова — соба!

Још смо чули из Векерлових уста јавно у сред магнатске куће, како извесни шовинистички кругови мисле о нашој автономији. Он рече: „Ми смо истина та автономна права зајемчили и инартикулисали, али смо их вавда строго на црквеном погледу зајемчили и никад их нисмо са политичким правом идентификовали; а друго, ми ова законом зајемчена права нисмо заодели карактером уговора, већ просто са карактером правне основе, коју је законодавство могло проширити или скучити; јер ако ми тим правима признамо непромењив, уговорни карактер — онда то значи: признати државу у држави“. Тако Векерле.

Ови министрови испади остали су неопажени. На све ове испаде ћутао је српски православни епископат као заливен. Не нађе ни једне речи, да народ и његова права узме у одбрану. Зар је епископат смео на то ћутати?

1690. године дошао је наш народ у ове земље под водством свога патријарха Арсенија Чарнојевића, не го и бос, без игде ичега, него са свим својим покретним благом и са 100.000 ратоборца. Дошао је да стави на расположење домовини и престолу најдрагоценије благо своје, крв своју, али је за то уговорио са Леополдом I., да добије у награду политичке слободе. У ратовима против заједничког непријатеља натапао је бојна поља драгоценом крвљу својом и посејао је кости своје на све стране, где је требало бранити част нове домовине и престола. За велике услуге стизала је и заслуга. Народне привилегије, које данас постоје само на папиру, јасан су доказ том. Те народне привилегије, потписане од угарских владара, јесу писани уговор између круне и народа српског. Оне су јасан доказ, да је наш народ дошао у ову земљу под уговором, да буде вечити војник, а за то да ужива слободе.

Времена се мењала. И кад више није стрепио Беч од бесног авијата, почеше узимати права и слобоштине народне. На крили привилегија народних одржало се до данас још једино право „слободног“ кретања у цркви и школи, које ми данас називамо народно-црквено, автономно право.

И сад угарски министар има смелости да шиба у образ српски, да наша законом ујемчена права нису заодевнута карактери правне основе, која се могу проширити или скучити; другим речима, која се могу и — уништити.

Министар је заборавио споменути, да су политичке слободе од народа српског насилно одузимане. Заборавио је, да народ српски није својевољно напустио своја права и да их се до данас никад одрекао није. Заборавио је, да се народна права, која су постала на основу уговора, не могу никад од једне странке поништити и да она постоје све донде, — ма да им једна уговорна странка пречи да се управљавају, — докле се и ова друга странка њих не одрече или ова права не замени својом вољом другим каквим правима.

Ово ни једно није се догодило и с тога сва наша крвљу стечена права постоје. Она живе у срцима Србадије. И кад дође згодан час, она ће да потраже рачуне своје.

ВЛАДА ТИРАНИЈЕ.

Дубока туга мора обузети сваког Србина, када чује, да из српскога Пијемонта, из краљевине Србије стижу све црње и горе вести. Данашња влада тираније надмашила је све уставне повреде прошле либералне владавине. Злогласни Рибарац сада је пигмеј према једном Светомиру Николајевићу.

Влада овог до сада прикривеног мрачњака, поставила је себи паклену задаћу, задаћу, од које би се застрашили и најокорелији зликовци.

Николајевић се решио, да тера у најгрозвију крајност, само да се одржи. Његов паклени задатак је: **да уништи радикалну странку.**

Сваки ће у први мах да се насмеје томе огромном задатку, за који је најмање Николајевић дорастао. Сваки увиђа, да је и сувише ништавно једно биће Светомира Николајевића, да уништи два милијуна Срба! Сваки види већ у напред физичку немогућност тога безочног посла.

Али Николајевић то друкчије замишља. Он држи, да му треба затворити радикалне прваке, знатне људе у народу, па ће народ да положи оружје, да одустане од даље борбе против Николајевића и његових другова, који у целој тужној Србији осим неколико чанколиза и пришипетаља никога немају уза се.

Ми смо у прошлим бројевима наговестили, да су животи радикалних првака у опасности. Уцењена је глава једнога Ранка Тајсића, који у народу ужива велико поверење. Уцењене су главе многих председника радикалних политичких општина и главни полицајски органи, велики жупани — окружни начелници — јавно говоре, да ничим не гарантују за живот радикалних првака. У свему је по српском уставу зајамчена неприкосновеност народних посланика, а власт, данашња власт у Србији вели, да не гарантује ни чим за живот неких угледних посланика народних!

Тешке дане проводи данас јадна и толико пута напаћена Србија! И у овим тешким данима по народ српски у Србији, када се најмногобројнија странка у Србији, када се радикална странка хтела посаветовати о овоме злу, излази Светомир Николајевић, познати издајник српске мисли и забрањује радикалној странци, да може држати своје зборове.

Министар унутрашњих дела издао је, после познатога прогласа средишњег одбора радикалне странке, наредбу, у којој препоручује својим подчињеним званичницима, да растерају радикалне жупанијске зборове, јер као што сам министар рече, на тим зборовима биће **„проста гомила света, скупљена да руши јаван мир и поредак“** и позива званичнике полицајске, да према тим жупанијским зборовима поступа **„као према руљи изгредника“.**

Овим бруталним поступком министра Николајевића погажен је устав краљевине Србије, јер једна од најјаснијих тачака земаљског устава, гарантује српским политичким странкама потпуно право и слободу збора и договора.

Николајевић се страши народне јавне речи, он у напред зна, да ће те речи бити тешке и крупне, а особито тешке по њега, јер су ти жупанијски зборови имали да се изразе о Николајевићевој тврдњи и његовом издајничком испаду, да је српско братство — „шупља фраза“. Николајевић се решио да радије погази још коју тачку устава, јер му то и онако није првина, него да дозволи, да цео народ јасно и громко изрече пресуду над њим.

Средишњи одбор народне радикалне странке у Србији држао је услед обе неправедне и тиранске наредбе Николајевићеве, своју седницу и решио је, да се за сада обуставе сви жупанијски и варошки зборови, док се не састане целокупни одбор из целе земље, који ће донети коначно решење о овом судбоносном питању. Николајевић насилно тражи, да изазове неред, па да после он у мутној води рибу лови.

И ти радикални зборови забрањују се у оном истом тренутку, када либерали и напредњаци комотно држе своје зборове. И овом приликом хоће данашња тиранска влада у Србији да обелодани, да закони не постоје само за радикале!

Овај час, када хтедосмо завршити овај чланак, стиже нам вест из Србије, да је злогласни Николајевић још дубље загазио.

Земаљски устав братске нам краљевине Србије јасно вели, да је стан и огњиште сваког Србина и српског грађанина светиња, да полицијска власт, не сме самовласно рупити у кућу српскоме грађанину и тамо вршити преметачину.

Данас у Београду у свакој улици набасате на по којег жандара и преобученог шпијуна.

Кућу бившег радикалног министра и народног посланика Косте Таушановића опколили су жандари. Полицајци врше преметачину у његовом ставу! Тако исто и радикалну штампару и уредништво „Одјека“ претресла је полиција и разуме се да није ништа нашла.

Осим тога, многи угледни људи у Србији похапшени су, а хапшења се врше већ и по самом Београду, на догледу целој образованој Европи, пред толиким представницима страних, великих држава.

Па куда то води? Зар Николајевић мисли, да се још тако може напред продирати. Не увиђа ли он, да је његов реакциони рад судбоносан за Србију? Зар он, баш збиља, не мисли да се у последњем часу тргне?! —е—

ПЛОДОВИ МАЂАРИЗАЦИЈЕ.

У похлепи за великим напретком мађаризације, у тежњи да што већим бројем умноже редове своје данашње — шовинисте нису тражиле да тај нараштај буде и снага на коју се могу ослонити; њима је довољно било нека се само бројно множе, а ко је та множина на то слабо осврталн и осврћу Што је било снажно и поштено, коме је било стало до свога имена, тај се бранио од ове шовинистичке навале. Народности Угарске, које су свесне свог имена и свог језика одупиру се снажно и код њих је помађаривање остало без успеха. Но међу тим мађарски редови били су отворени свакоме и ко није имао шта да жртвује, ко није имао свог имена народног, кога понос није одвраћао од гадне улоге изрода, коме је и народност била само „кшефт“ — тај је појурио у ред Мађара. Јест код Чивута је помађаривање продрло, они су попунили мађарску интелигенцију и бројно је појачали. Но шта су тиме добили Мађари? Да ли уз ту бројну добит имају и друге добити какове? Трезвенији чланови мађарске интелигенције тргли су се, њима је једва једном синуло пред очима, да је та бројна добит само привидна и да она за собом вуче неизмерну опасност по мађарски народ.

Шовинистичка заслепљеност њих је учинила толико кратковидима, да они нису видели е је помађаривање код Чивута и опет само врста „кшефта“, ништа друго него промена фирме да трговина иде боље, а међу тим остало је све по старом. Ти „нови Мађари“, тај први плод помађаривања увукао се у редове мађарске интелигенције и на брзо узео команду у своје руке. Јавно мњење данас је у Угарској њихово мњење, јер су гласила тога мњења у њиховим рукама. Како чивутска воља данас хоће, тако угарска штампа пише. За иста ти најновији огранци лозе потомака Арпадових, остали су они стари и њима је главно своје циљи да достигну, а у ту сврху узели су на се име Мађара. Остане ли овако дуго и не тргнели се данашња мађарска интелигенција још за рана, њена је пропаст сигурна.

Ти различити елементи, који су се у њу увукли, примораће је, да ради као што они хоће, утрће у њима сваку искру права родољубља и поноса народног, одузеће јој моралну снагу и учинити посве неспособном за сваки племенитији рад на народном пољу. Та зар и може другачије бити, зар се може и чекати од некога, који не зна шта је народни понос, који не може бити горд на прошлост своју, који нема никакве будућности, коме само лебди пред очима „кшефт“ и материјално благостање, зар се може од таквих очекивати да ступе у ред бораца за племениту идеју народну? Заиста је то само заслепљеност, коју ће мађарски народ љути платити.

Докле је под тим притиском дотерала данашња „слободна“ штампа Угарска, најбоље је доказала ствар, која је ту недавно у сабору угарском претресана. Гласила јавног мњења под притиском данашње покварености у Угарској, толико су ниско пала, да она не служе већ више начелима, него новцима. „Кшефт“ је већ и међу новинама и политичким листовима и ко да више, ономе се служи. Склопило се друштво, које је куповало виђеније листове та им онда оно давало правац, варајући народ старим именом листа. Може ли се замислити грозвија покварност у јавном животу?! И уз све то, у сабору је влада нападнута, да је главни заштитник ове трговине јавнога мњења сама она! Како ће се ова ствар свршити видећемо, но и ово је доказ, да је у јавном животу мађарском већ завладала велика покварност, а откуда — то смо напред рекли.

Први плодови помађаривања врло су горки и најгорчи за саме поборнике његове, па шат их ово разувери, да тим путем могу доћи само до пропасти, а никако — бољитка.

Будим Пешта. * *

ПАРНИЦА ЗБОГ МЕМОРАНДУМА

(РУМУНИ НА ОПТУЖБЕНИЧКОЈ КЛУПИ.)

Оптужба.

Ми смо у пређашњем броју опширно изнели, због чега се сада у Клужу води она грдна парница против целог средишњег одбора румунске народне странке и како је меморандум постао и шта је у њему. А сад хоћемо да изнесемо из оптужбе она места, која су нарочито окривљена.

То су она места, где се каже, да је: „Автономија Ердеља уништена унијом на неправедан начин против државног права и права оних слободних племена, која сачињавају Ердељ“; даље да се унијом: „румунски народ за то осећа повређеним у својим историјским и народним правима, јер се та унија изрекла без пристанка Румуна, као што би то према њиховом бројном саразмеру и значају њиховом требало да буде“; и то је изречена „таким сабором, чији су се посланици сакупили на основу закона од г. 1790—1791.“ то јест „у мрачном феудализму постали“; најзад оне речи меморандума, где се тврди: да је унија као и 43. зак. чл. од 1868. год., којим се иста у живот спровађа, јесу како у законодавно правном, — тако и у политчном погледу неправда“.

На ове речи меморандума надовезује оптужба овако:

„Наведене тврдње и речи меморандума садржавају у себи нападај на вредност и обвезну снагу закона, који се односе на унију т. ј. I. ердељски зак. чл. од 1848. и VII. пожунски т. ј. угарски зак. чл. од 1848., који проглашују сједињење Ердеља са ужом Угарском, а тако исто и 43. зак. чл. 1868. који се односи на спровођење тих закона о унији“.

Оптужба изводи, да пошто меморандум тврди, да Румуни нису били на сабору, где се та унија изрекла — то унија није постала на начин да има вредности, те пошто нема вредности не може имати ни обвезне снаге. — Ово последње је логика оптужбе, а нигде то меморандум не вели, — и на основу те логике подигнута је тужба по 173. §. кав. зак. „због нападаја на обвезну снагу закона“.

Ми у свом веку неоснованије оптужбе нисмо видели, и из целог се види, да је насилно натегнута. А одавна смо на чисто, да влада кад је ову парницу потегла, није то чинила због садржине меморандума, већ због тога, што је оном депутацијом од 300 најугледнијих Румуна цео образовани свет обратио пажњу, и почео живље да се занима са потиштеним угарским народностима, а да је тако посведочио је и онај поротник, који је десетог дана расправе изјавио да је за њих ванредно важно питање, да ли су оптуженици били са депутацијом у Бечу? — „а то не сме остати некажњено“, као што су рекли у својој пријави на адвокатску комору два садашња поротника Гајзаго и Богдан, који су дакле и тужитељи и судије?

Има ли тога још где год на свету?

Ако порота изрече, да у оним речима има нападаја на обвезну снагу законску, онда у Угарској престаје свака критика постанка и ваљаности закона, онда престаје уставност, престаје могућност, да се мењају штетни и рђави закони и настаје застој, назадак.

Но може ли се од поротника, од којих су неки због меморандума тужили неке оптужене, очекивати непристрастан вердикт? Од тих поротника, који су као ердељски Мађари у највећој мери заинтересовани у питању закона о унији Ердеља са Угарском, јер — као што је то др. Гаврила у свом првом говору, када је била реч о приговорима против поротника, навео — ти закони дају оној шаци Мађара у Ердељу превласт над огромном већином Румуна, који су тим законима са свим потиштени. Могу ли дакле ти ердељски Мађари поротници — правду изећи ердељским Румунима, који се баш против њих и туже, и који теже за тим, да се уведу у овој земљи онаки праведни закони, који би уклонили превласт једног народа над другим.

Има ли још правде у Угарској?

*

Одбрана.

Наши читаоци знају већ, да сваки од 20 оптуженика има свог засебног браниоца, и да су и словачки и српски адвокати притекли својој браћи по невољи Румунима у помоћ, да види Европа, да са њима заједно осећамо, да смо солидарни.

И браниоци су своју дужност достојно испунили, те им је то и један део трезвеније штампе признао. Мађарски лист „Hazánk“ писао је у 139. броју:

„Ма колико да нам тешко пада, али смо приморани, да у хатар истини констатирамо, да је у Клужу у досадањем току ове парнице **мађарско правосуђе одлучан пораз претрпело, према политичном и правном вештином румунских оптуженика и њихових браниоца“.**

А како се то правосуђе осветило? — Растерало је браниоце, приморало их је, да у интересу очувања слободне одбране напусте судницу, где су им се речи одузимали, где су сваки час глобили, где се невиђено чудо десило: да се адвокат због пријаве ништовне жалбе оглоби са 100 фор.

Тог на свету још није било!

Европа и цео образовани свет добиће лепа појма о мађарском правосуђу, и то ће се дубоко забележити, да су 20 адвоката, међу којима је било и таких који су скоро оседели у том свом позиву, приморани били да напусте судницу, да оставе своје штићенике са изјавом, да је одбрана угрожена, скучена и да се иде за тим, да се застраши.

Нико више не жали од самих браниоца, што нису могли до краја остати, али баш је интерес њихових клијената тај корак њихов захтевао, као што су то ови и одобрили, и они и даље будним оком прате целу ствар и чине кораке на надлежним местима, да се правди извојује победа, да би добили задовољштине и гаранције за неокрњену слободу одбране, како би им пружена могућност била, да поново прихвате одбрану.

Браниоци су се с болом у души одлучили на тај корак, кад другог излава већ није било, и дуго и озбиљно су вијали и измерили су значај свог корака и мерили су сваку реч изјаве, коју имају да дају.

Та изјава, после које су браниоци напустили судницу, а коју је др. М. Стефановић изнео, од речи до речи овако гласи:

Славни краљевски судбени столе! У име свију бранитеља и њиховог опуномоћења част ми је следећу изјаву поднети:

„Погледом на то, што је 8. о. м. дискусијом о питању, које је предсадник суду оптуженим против закона и неумесно ставио: колико је година њиховој деци и да ли су били осуђени — цео дан расправе пропао;

погледом на то, што да је 9. о. м. одмах после отварања седнице званично било изнесено питање, да ли се расправа има одгодити или продужити;

погледом на то, што су по прогласу судског решења у питању одгађања расправе опет званично позвани били бранитељи и оптуженици да се изјаве о проглашеном решењу, с том напоменом да имају права своје изјаве да образложе;

погледом на то, што је расправљање и решавање тих званично предложених питања читав један дан испунило, и што је при свем том данас ускраћено др. Гаврили да изнесе своје образложење и пребачено и свима браниоцима да они смишљено и неупутно расправу одуговлаче, и погледом на то, што су осим тога нападнути били данас браниоци Дула, Пап, Комша и Бунеа кад су у кратко изнели своје пристајање на поднесену ништовну жалбу;

погледом на то, што је бранилац Бредичан, који је, у обрану заступничког угледа, изјаву горњу председништва назвао неправедном и неоснованом, са 50 ф. а кад је против овога уложио ништовну жалбу по ново на 100 фор. глобе осуђен био:

то су горњом изјавом председништва сви браниоци увређени, а глобљење садруга им Бредичана пак означују, да оно садржава тешку повреду и скучивање одбране и да је намерено непосредно на застрашивање,

те изјављују, да ако у питању горње председничке изјаве не добију зајемчења слободе одбране и не добију сатисфакцију, то су сви они решили, да, и против воље својих клијената, даљу одбрану напусте, јер у таким приликама вршење поверене им одбране сматрају за немогуће.“

По што суд није хтео овај праведан захтев да испуни, то им није остало друго, до да повуку конзеквенцију и напусте судницу.

*

А сад да продужимо извештај о расправи.

Девети дан расправе 4. (16.) маја.

Продужује се преслушавање оптуженика. Албини добија дозволу, да због порушеног здравља неколико дана не долази на расправу.

Др. Рац председник румунске пар. странке исказује, да због болести није био 25. и 26. марта. 1892. год, када се о меморандуму решавало у одборској седници. Својим потписом, који је тек у Бечу дао, није допринео распростирању. Одбор је тек после предавање меморандума решио, да се на јавност изнесе, а он није никакве наредбе чинио гледе распростирања. Меморандум су у Бечу, осим њега као председника још и оба потпредседника Поп и Броте и оба тајника Лукач и Албини потписали. Не зна, ко је рукопис штампарији предао. — У тој ствари испитује се оптужени Роман чиновник Бротеове штампарије, који исказује, да је штампање на заповест свога шефа извршио, тако је и растуривање учињено по списку, који му је Броте предао. Од куда је Броте имао налога, то он не зна. У предистрази изразио је своју сумњу, да је ваљда др. Рац дао тај налог. Ако испитни записник ту сумњу, као тврдњу показује, онда је то погрешка. Ондашњи истражни судија Шмит био је болестан од мекшања мождане, и неколико дана после тог испита добио је исти и одпуст.

Продужујући преслушање Др. Рца овај износи, да се из тога, што се меморандум за бављења одбора и депутације у Бечу јавности предао, може видети, да Броте није као члан одбора, већ као власник штампарије прештампавање наредио. Изјава, коју је Бротеу предао, у којој се позива на изрични закључак одборски о штампању, склопљена је када је Броте већ под оптужбом био. На питање поротника, да ли је штампани меморандум истоветан са оним, што је у Бечу предат, да он држи да је истоветан, али није сравњивао.

После прекида од 15 минута, опет се преслушује Роман, који по ново изјављује, да је све чинио по налогу Бротеовом.

Др. Попде Базешт, потпредседник румунске странке, изјављује, да је председавао у одборским седницама од 25. и 26. марта 1892. Онда је био главни предмет предаја меморандума Његовом Величанству. Др. Корајан је изнео меморандум, који је донекле у стилизацији онда промењен. Броте није имао пуномоћ за штампање, и он му је то у Бечу и пребацио. Трошкови штампања намирени су из средстава румунске народне странке. Даља извешћа о томе оптужени не ће да даде.

Лукач је учествовао у седницама од 25. и 26. марта 1892., о растуривању онда није било говора. Да ли су сада окривљена места меморандума онда измењивана, тим мање зна, што ни данас не налази основа за оптужбу. Превод на немачки и мађарски имао је Броте да изврши, оригинал је Лукач тек у Бечу потписао. Сравњивање текста није спровео. Броте није имао опуномоћење за штампање.

Седница се у 2 сахата завршује.

Десети дан расправе 5. (17.) маја.

Продужује се преслушавање оптуженог Лукача. Он је само за румунски изворни тест одговоран. У седници од 25. и 26. марта 1892. утврђен је текст и решено превађање истога, које се Бротеу поверило, те се за то не може одговорним учинити оптужени, јер је он само румунски текст потписао, а није имао времена да контролише преводе. Чланови одбора не могу се повући на одговорност за речи на таком језику, којег они и не разуму. Одбору се не може пребацити илојалност, пошто је тек после предавања меморандума решио, да се јавности преда. Записник седнице од 25. и 26. марта 1892. за то није приложен актима, што није све за јавност, што у њему има. Меморандум је Његовом Величанству на три језика Угарске: мађарском, немачком и румунском предан. У начелу је и он био за растуривање, али је то у овом случају без његовог знања преухитрено учињено.

Оптужени Комша: Био је присутан у седницама одборским од 25. и 26. марта 1882 Меморандум је био готов и нешто у седници дотеран, и решено је, да се Њ. В. поднесе. Не зна, јер није сравњивао, да ли се слог онда прочитаног са поднесеним меморандумом подудара. Засебно издање није ни читао, већ је читао меморандум, како га је „Трибуна“ штампала. За штампање у седници није нарочито решен слог. — Комша није био у Бечу, о растуривању, дочуо је из листова. Превод на немачки и мађарски обавио је Броте. — У седницама сам Броте није био, по што је баш онда погреб његове жене био. Ако у записнику предистраге стоји, да је рекао, да се решавало о штампању и растуривању, онда је та погрешка, која се има приписати његовом непотпуном знању мађарскога језика, а цела предистрага тако је била настрана, да није потписао записник. Изјаву, да је Броте од одбора позван да штампа, потписао је погрешно. Сви чланови пребацивали су Бротеу, што је прерано предао јавности меморандум.

Оптужени Барђан: Био је у седници од 25. и 26. марта 1892. И он, као садрузи му, изјављује, да је Броте без нарочитог решења одборског обавио штампање и растуривање меморандума, изјаву која противно овоме гласи, подписао је погрешно. У осталом говори као и они други.

Један поротник наглашује, да је ванредно важно знати, да ли је Барђан са депутацијом у Бечу био?

Барђан: одбија ово неумесно питање, јер око тога се не врзо оптужба. — Ал он није био у Бечу.

Седница је трајала од 8 до 2 сахата.

Поглед по свету.

— **Предлог о грађ. браку опет пред доњом кућом.** На седници од четвртка устао је министар-председник Векерле после прочитаног нунцијума горње куће и у име владе предложио овај предлог за одлуку: „Посланичка кућа, стојећи уз недавно примљен законски предлог о брачном праву, шаље исти натраг горњој кући са позивом, да исти поново у претрес узме и прими га.“ — Председник независне и четрдесетосмашке странке Јулије Јуст вели, да би уступање доње куће испред горње значило пораз мађарске државне идеје, те с тога прима предложени од министра-председника предлог за одлуку. — Гроф Алберт Апоњи није за просто враћање зак. предлога горњој кући, као што и не увиђа, да је народна и патриотска дужност, окренути се против горње куће. Пориче, да је предлог туђим, бечким утецајем пропао у горњој кући. Било би најумесније, да се и доња кућа мање обвезног грађ. брака, за који се не ће добити већина у горњој кући, ма влада и прибавила уставне гаранције. Јер те гаранције би се састојале само још у наименовању три доживотна члана горње куће, који још до 50 фале. Задржавање оних чланова, што стоје близу двору, било би некоректно и неуставно. Преостаје још само да се наименује довољан број наследних чланова, или да се разреши сабор и упита народ. Које су од тих те владине гаранције? Но ни он није, да се сад, у овом времену, расписују нови избори. У овом тренутку препоручује он компромис и предлаже: да сабор упути од горње куће одбијени зак. предлог о брачном праву саборском правном одбору да га преради по овим начелима: материјално брачно право и судство у брачним стварима остаје онако, како је то већ споразумно између цркве и државе утврђено; 2 као форма склапања брака задржава се склапање брака пред свештеником; у оним случајевима, у којима је црквени брак немогућ, или за особе које не припадају ни једној до сад признатих вероисповести, да се заведе грађански брак. — Јован Кулман жали, што сабор једногласно не врати зак. предлог горњој кући, у којој се, да би срушили ове реформе, удружили министар спољних послова и папа са народностима. — На послетку узима реч министар правосуђа Силађи и полемише са Апоњијем о значају горње куће. Горња кућа ваља да има на уму, да она може постојати само тако, ако респектује вољу народну (Разуми: шовинистичко-чивутску. — Пр. уредн.) Већину од 21 гласа створио је високи клир, који има 38 чланова, а ових је глас мерода на каквом црквеном сабору, а не у једном парламентском телу. О компромису не може бити ни речи. Зар да се огромна већина у саборској кући покори онима 10—20 људи из горње куће? Нема места расписивању нових избора за то, што је друга кућа противно гласала, нити код тако мале већине у горњој кући има смисла апеловању на народ (Кисело грожђе! — Пр. ур.) Једино уставно средство је повећање броја чланова горње куће и влада се не ће од тога повећања наследних чланова горње куће заплашити, само да испуни народну (Читај: шовинистичку — Пр. ур.) вољу. — С тим је завршена она седница у ½3 сах. по подне.

— **Из Србије.** У среду је касациони суд у Београду решавао о указу од 17 априла. Општу седницу састављало је четрнаест чланова Касације, рачунајући и председника. За време самога рада одазват је из седнице Ђока Новаковић, члан суда. Одазвала га је полиција, која му је по одласку с њим и стан претресала. Тако је остало тринаест судија. И они су поводом уваћења 87. броја „Одјека“ донели већином гласова одлуку: да указ од 17. априла не може да уништи вредност закона од 14. марта 1892. године, и да, према томе, никакав лист не може бити уваћен ни осуђен по томе указу. За ову одлуку гласало је десет судија касационог суда, а четворица су се одвојила те гласала, да указ од 17. априла има законску вредност, и да је он за суд обавезан.

— **Подела буковинске православне дијецезе.** Као што из Лавова јављају, поделиће се буковинска дијецеза на румунску и русинску половину. Администрација русинске половине биће посвећена једном русинском епископу.

— **Са црногорско-турске границе.** Порта је саопштила црногорској влади, да се постављањем довољно јаких трупа на граници постарала, да се немири са арнаутске стране у будуће спрече. Као што се говори, порта је на области Плеве и Гусиња концентрисала 2600 низама и 14 топова. — Преговори, који се односе на регулисање границе, отпочели

су. Најважније захтеве црногорских комисара признали су турски изасланици за оправдане и телеграфским путем поднели великом везиру на решење. Преговори ће за недељу-две бити довршени.

ОДЛУКЕ МИТРОПОЛИЈСКОГ ЗБОРА.

На основу шесте тачке закључка српског народног митрополијског збора, отправљене су одштампане и потписом председништва збора оверовљене „Одлуке“ тога великога збора на ова места и особе:

1. Председништву великашке куће у Будимпешту.
2. Угарском министру председнику дру Векерлеу.
3. Бану троједне краљевине у Загреб.
4. Сабору краљевина Далмације, Хрватске и Славоније.
5. Српском патријарху Г. Бранковићу.
6. Свима српским епископима у Угарској и Троједници.
7. Кардиналу примасу Васарију.
8. Надбискупу загребачком дру Посиловићу.
9. Митрополиту у Сарајеву Николајевићу, Мандићу у Д. Тузли, Михаилу у Београду и епископу мостарском.
10. Митрополиту Мирону Роману и епископу Мецијану.
11. Далматинским епископима Петрановићу и Милашу.
12. Епископу унијатском Дрохобецком.
13. Оделном предстојнику дру Крстићавију у Загребу.
14. Угарском министру грофу Чакију.
15. Српском саборском одбору и школском савету у Карловцима.
16. Митрополитском народном архиву у Карловцима.
17. Црквеној општини карловачкој и многим другима.
18. Народној библиотеци у Београд. Свега 40 комада и то на власти и високе особе са „дописом.“

СРБИ И РУМУНИ.

Наш свет зна, како су Румуни поздравили наш митрополијски збор и какву је то радост изазвало. А познато је и то, да их је наш пример и успех одушевио, те су одмах и они сличан збор у Араду одржали, којом приликом су опет Срби, у овим тешким данима заједничке потиштености, изјавили брзојавним путем Румунима своје честитке и осећаје солидарности.

Разне прешне ствари спречиле су нас до сада, да изнесемо те српске поздраве Румунима, али држимо, да никад то доцкан није. За то ево неких најважнијих брзојава, које смо до сада набавити могли, а добијемо ли и остале, донећемо и њих.

*

ЗАГРЕБ. Поздрављајући срдачно румунски народни збор, жели вам истрајност у обрани народних светиња

Председништво
српског народног збора.

НОВИ САД. Поздрављајући збор сакупљен у обрану своје вере и народности кличемо: живео румунски народ! Живела солидарност Румуна, Словака и Срба! — Уредништво „Заставе“.

НОВИ САД. Радосно поздрављамо сакупљену браћу по вери у светој борби за веру и народност! Живио румунски народ! Божидар Поповић парох, Никола Теодоровић капелан, Вељко Миросављевић ђакон, Стеван Јефтић, Пера Попадић, Тоша Мартоношки, Мита Ђорђевић, Пера Дамјановић, Сава Стојковић, Јоца Ђорђевић, Ђока Ракић, Јован Кристић, Зака Јовановић-Беба, Стева Видаковић.

НОВИ САД. Поздрављамо с одушевљењем збор наше једноверне браће Романа у обрану заједничке нам од прадедова наслеђене вере нам. Дао бог да нам заједнички напори у обрану вере и народности плодом уроде: Живели браћа Романи! Setreasca! — Др. Мих. Полит Десанчић, др. Илија Вучетић, Паја Гостовић, др. Лаза Станојевић, Арса Пајевић, Никола Јоксимовић, Милан Јовановић, Гавра Плавшић, Данчика Манојловић, Љуба Стефановић, Јоца Токалић, Лаза Вуков, Петар Матић.

БЕЧ. Бечка српска уједињена омладина радосно поздравља данашњи збор.

БЕЧ. Слава свести у обрани својих права! — Кнежевић педагог.

ВРШАЦ. У слози је спас, за то негујмо слогу у свима приликама, па нас не ће непријатељ победити! Setreasca natia romana! — Срби вршачки грађани.

ВРШАЦ. Не дајмо се! Живели свесни Романи! — Марковић, парох алибунарски.

ВРШАЦ. Сретан Вам рад! Живила слога Срба, Румуна и Словака! — Коста Маринковић.

ПАНЧЕВО. Свецка историја није забележила крваву борбу међу Србима и Романима, да Бог да је и не забележила. Живела солидарност међу Србима и Румунима! — Светозар Тодоровић, Мита Стефановић, Паја Капамар (?), браћа Капамација, Јован Поповић, Васа Срданац, Божидар Поповић.

ЗЕМУН. Српско свештенство протопопијата земунског искупљено данас на својој исповести усрдно поздравља збор браће Романа са жељом: да бог благослови наше заједничко дело успехом на славу цркве и утеху благочестивог народа. Христос Васкрс! С нами Бог! — Јефтимије Вукадиновић протопресвитер.

СУБОТИЦА. Бог нека вам, браћо Румуни, благослови вашу племениту борбу за очување опће нам свете цркве и ваших народних права. Salutam cu dragoste fratiaka setreaska popurul romana! Живео свестан народ романски! У име суботичких Срба: Божидар Вујић поседник, Јован Радић велепоседник, Душан Радић велепоседник, др. Душан Петровић адвокат, Младен Карановић уредник, др. Стеван Михајловић.

СТ. БЕЧЕЈ. Одушевљено поздрављамо збор браће Романа. Браните веру и народност. Живели! — Исидор Дебељачки, др. Милан Поповић, Лука Мравић, Милан Кириловић, Ђура Ковачевић, Стеван Врбашки, Срби Старо-Бечејци.

ВЕЛ. БЕЧКЕРЕК. Невоља наша, невоља ваша, невоља Словачка! Само одважно у обрану вере и народности своје. Желимо сретан рад. Живела слога! Живео савез! — Срби Бечкеречани.

ИНЂИЈА. Браниоце православља поздрављају и желе сретан и успешан рад — Браћа Срби из Инђије.

ИНДИЈА. Благослов с неба борцима за свето православље. — Професор Живковић.

ВУКОВАР. Са одушевљењем поздрављамо браћу Румуне, желећи им истрајности у племенитом подузећу око очувања свете вере православне и миле народности. Живели! — Милан Стојшић и Срби из Сомбора: Миша Јоановић, Данило Гергуров Срби из Кикинде.

ИРИГ. Парохијско свештенство протопресвитерата карловачког ради исповједи сакупљено у манастиру Гргетегу поздрављајући данашњи народни збор изјављује своју солидарност са брацким и једноверним народом румунским, и желећи сретан успех кличе: Setreaska natia romana! — Прота Чобанић, прота Николајевић, парох Живковић, парох Стеван Моловић, парох Јанковић, парох Милутиновић, парох Станисављевић, парох Прерадовић, парох Симић, парох Попадић, парох Гњатић (?), парох Добривој Моловић, парох Поповић, парох Дујановић, парох Марковић, парох Пејић (?), јеромонах Бошњаковић (?), јеромонах Винчић.

ИРИГ. Тако браћо! тако верни синови заједничке нам православне цркве српско-романске. Сложно бранимо ту светињу од самога Исуса Христа наслеђену! Род с родом, брат с братом, руши сваку незгоду. У име овдашње срп. прав. црквене опћине иришке: Васа Николајевић прота, Стеван Моловић парох, Добривој Моловић парох, Коста Матић председник, Васа Бабић потпредседник, Сима Настић перовођа.

ЖАБАЉ. Поздрављајући сакупљену браћу ради обране и народности желимо, да вам рад богом благословом и успехом крунисан буде! Живио премилостиви краљ! Живила домовина и потиштене народности! — Шајкаши Госпођинчани.

ДОПИСИ.

Панчево, 29. апр. (Свечани помен тристагодишњице спаљивања моштију св. Саве). Нашим нотабилитетима не допада се, што смо до сад овде о њима због „Венца“ казали. Како они раде, ми тако и пишемо. Нека они буду бољи, па ћемо и ми о њима другчије писати. Они знаду врло добро, да ми можемо много против њих изнети, што ће и бити ако се не поправе. И сад да није било нашег „Венца“ не би у Панчеву нико ни знао за тристагодишњицу спаљивања моштију светог Саве. Нотабилитети из књижаре уму да праве параде кад себе хоће да узносе, а чине се и невешти светог Саве. Ми смо чекали хоће ли они што учинити, да не кажу да ми њима отимамо. Но они су пронашли, да ће њином Српству осветлати образ, ако не раде ништа. За то смо ми спремили помен, да Панчево не мора опет пред светом црвенити. Управа нашег „Венца“ израдила је преко г. проте код преосвећеног нашег епископа Нектарија, да се 27. апр. може у цркви одржати свечан помен. Кад је стигао благослов из Вршца, онда је управа „Венца“ то одмах целом српском становништву објавила, и осим тога још је позвала на помен све Србе у месту. Кад је изишла објава управе „Венца“, нотабилитетима књижарским то није било право, али по што нису имали моћи да осујете помен, који је преч. г. прота прихватио, а преосвећени госп. епископ благословио, закључе да штрајкују. Због „Венца“ нису марили ни за светог Саву. Таки су они православни Срби. Кад они из књижаре приреде какав парастос, да на њему више парадирају, него што одају част дотичном покојнику, онда они умеју да дођу у цркву и да њине аминаше онамо командирају. Али кад се држи помен народном светитељу српском Сави, онда они од велике љубави према „Венцу“ беже од цркве. Једва око половине службе Божје дошао је у цркву Каменко са још три четир књижарца, и то кажу да је Каменко натеран да дође, да се не би преосвећени г. епископ нашао увређен. Тако се Каменко уверио да због тога, што је „Венац“ помен приредио, црква није пала на њега. Још је Каменко могао много да се користи од свега, што је у цркви видио и чуо. „Венац“ је своју улогу решио на опште задовољство. Доказао је опет, да непрекидно напредује, макар што они из књижаре одродски против њега раде. Хвала и „Венцу“ и управи његовој, јер ми имамо две велике цркве, па нам требају два певачка друштва. Да Каменко и књижарци имају верске свести и родољубља, они би српско певачко друштво „Венац“ помагали, а не би му врат ломили. Још више могао се Каменко заједно с његовим аминашима поучити из језгровитог говора преч. г. проте, у којем је он изнео велики значај догађаја, који се пре три стотине година десио на Врачару у Београду. Г. прота изнео је све главне заслуге св. Саве као највећег народног светитеља, и онда је разложио моћ и уплив духа св. Саве на цео наш досадашњи живот и за нашу народну будућност. Г. прота нагласио је отворено, да ми Срби сви скупа у неговању духа св. Саве, нисмо своју дужност потпуно вршили. А како наше спасење од тога зависи, да тај дух пригрлимо и по њему живимо, то је преч. г. прота препоручио народу да децу своју у том духу негује, јер су времена тешка, а прилике особито за нас Србе врло опасне. Народ је очинске савете г. проте пажљиво саслушао и на крају говора отпоздравио је г. проту са „живио“, а Каменко и његови аминаши су ћутали, што иначе не чине. После св. службе освећена је у општинској дворани водица. Ту су „Венац“ и школска деца певала, а двоје деце декламовала су прикладне песме, и говорио је о св. Сави управитељ више женске школе г. Дамјановић, доказујући велики значај православија за нас Србе. Тако је обављен свечани помен тристагодишњице спаљивања моштију св. Саве на опште задовољство свесног српског грађанства нашега. Књижарци хоће накнадно да се правдају протуривањем лажне вести, да је тек идуће године три стотине година како су мошти св. Саве спаљене. А да загладе непријатан утисак њиховог поступка, хоће сад у недељу да праве излет у Бечкерек, да тамо парадирају и покажу, да су они од „Венца“ много — богатији, па могу „екстрацугом“ да путују. Боље би било да су и ту радили као „Венац“, који осим што је приредио свечан помен, још је купио 200 књига српске штампарије у Загребу о светом Сави, па је те књиге поделио међу ђацима, и поручио је још књига да по околини растури. Тако ради наш „сирома“ „Венац“, а њино богато друштво троши на параде и части по Бечкереку, на чему ми њима ни мало не завидимо. —Ж—

Ст. Сивац. „Негда било сад се приповеда“. Тако ти је то и са нашом општином. Ако те је когод упитао: одакле си брате? ниси му смео казати. Бојао си се, да ће те изругати, као оно Новосађани: „Хај'д у Сивац“. А зашто? Сама општина по себи пре десетак година не беше уређена. У гл. улици блато до главчина. Путник, који је пропутовао кроз Сивац, радовао се, ако је сретно прошао кроз Сивац, а да му је точак или други који део кола није у блату остао.

Начин живота развратан. Банчило се и трајило по оној: у мог бабе сто товара блага, нек иде бестрага, не помишљајући на будућност. О јавном животу ни разговора. И милом Богу хвала, све се то промену. Данас се не мора више путник бојати, да ће му точак у блату остати, већ може лепо, красно, — ако још има и „сиц“ на „федеру“ — да се не би тресао, од Сомбора до дичног Србобрана насутим друмом — калдрмом — возити се, посматрајући вијугасту Телечку, како је обгрлила под њом лежећа места.

Но мене није ова угодност при путовању нагнала, да се латим пера, већ много лепша појава, која ће и осталу браћу заинтересовати.

Пре 12 часа Србин се трже, преобрази се. Поче радити и знатно напредовати материјално. Само је одушевљење за јаван живот још мртвим сном спавало. Но забели зора, ограну сунце, облаци се разбише. Наста ведар дан. Засноваше браћа срп. читаоницу. Обгрлише је, јер нађоше у њој себи душевне хране. Ово мезимче је тек у другој години живота свог и већ се наће прв, да јој подгриза жилице, како би што пре свела.

Али врло мален број ревносних чланова неуморно ради око напредка и бољитка овога друштва, старајући се, да опстанак осигура и број чланова умножи. — Увиђајући браћа важност и корист од читаонице, јер у њој налазе школу за старији нараштај схватише речи нашега дичнога Змаја чика Јове: „Скини ми бабо са чела облаке, не дај ме бабо у просијаке“ па их и на себе применише. Једино читаоници приписују, што се свест народна у њима пробудила. Па одкуда оно одушевлење за сомборски и карловачки збор? Па тако и за све остало.

И ми прослависмо 300-годишњицу спаљења моштију св. Саве на дан 27. априла 1894. У вече тога дана било је бденије, на ком чинодејствоваху оба месна свештеника преч. г. г. Младен Јовановић и Милош Рајић. У среду на дан прославе у пола 10 сати била је свечана литургија, коју одслужише оба свештеника. (На бдењу и на служби присуствовао је народ у врло лепом и великом броју).

После свршене литургије прешло се у школу, где су ученици овдашњих школа појали тропар и песму св. Саве. Значај тога дана, разложио је у прикладном говору овдашњи учитељ Душан С. Пејић. Ученик IV. разреда Димитрије Нићатин декламовао је Лазићеву песму: „На Врачару“ и то тако правилно и с таким утиском на присутне, да је многима суза из ока потекла. Тако се и ми у неколико одужисмо великој сени св. Саве.

У недељу 1. маја после св. литургије одржано је свечано благодарење, што је Бог милостиви спасао народ свој од провале, у коју би се грађанским браком сурвао.

Завршујући ове редове кличем вам браћо Сивчани! Истрајте у вашем раду, немојте клонути духом. Стаза се крчи. Познајте ваше пријатеље и с њима раме уз раме чувајте и браните своје прадедовске аманете, а немојте пљунути на образ српски као оних 7 изрода, који заборавише на понос свој и пепео својих прадедова. Покажите, да у Сивцу: Србин још живи и да је јунак. Баците копрену на прошлост, погледајте у лепшу будућност. Засведочите да је доиста: Негда било сад се приповеда. —Ш—

Вести из народа.

— Пишу нам из **Госпића (у Лици)**: „Чим је у нашим јавним гласилима изашао позив народу српском, да достојно прослави тристагодишњицу спаљења моштију првог српског просветитеља и светитеља св. Саве, одмах реши овдашња Србадија, да достојно и свечано прослави тај дан. — У очи свечаног дана било је овде свечано бденије. О самом свечаном дану отслужише свечану литургију преч. г.г. Милош Лалић, катихета и протојереј овдашњи и Петар Краиновић, парох са Широке Куле. На литургији беху сви православни ученици и ученице са гимназије, више девојачке школе и основних школа. Осим тога слегао се многи народ одавде и из околине на ову свечаност. По причасном разложио је преч. г. М. Лалић значај овог дана са верског гледишта. Кад се свршила св. литургија крену се сав народ у „српски дом“, у ком је смештена „дворана српске православне црквене школске опћине“, „српске народне читаонице“ и „српског православног црквеног певачког друштва“. Ту је обављен свечани чин водоосвећења, а за тим је наш млади професор Влада Косанић говорио о историјском значају овог дана и напослетку се народ разиђе уз свечано „Ускликнемо с љубављу“. Ето тако се одужисмо и ми овде испод Велебита помену св. Саве и показасмо, да су и Срби Личани верни синци Српства и православља“.

— Из **Вукошевца** (Брђани) у Банији пишу нам: „Спомен спаљења моштију св. Саве на Врачару, прослављен је овде како се то само у једном забитом селу прославити може. Напред неколико дана имадосмо договор да 300 годишњицу прославимо. Како смо се зарекли — онако смо се и стекли на славље то народно.

У вече года звоно нас позва на вечерњу, тако утрењу. О служби ако је доста непогодно вријеме било, народа дође добрано. Св. службу остојасмо, литију око цркве обносисмо уз свето-савску пјесму „Ускликнимо са љубави“, на свршетку саслушасмо ријеч о догађају спаљења мошти св. Саве, а по служби божијој подијељено је доброј школској дјеци 15 комада књижица о св. Сави. Е сад засједосмо на заједничку ужину са својим свештеником. Наручени слијепац Васо Ерор из Глинске Крајине пјеваше нам уз гусле само српске јуначке пјесме. Тако пјесмом раздрагани, уватише се најпре старци у коло „с ноге на ногу“, а кад они посусташе увати се чила здрава омладина, те до заласка сунца пјеваше, веселише се... на растанку захваљујући Богу на дару, да смо баш ми 300-годишњицу дочекали. Захвалисмо се и оном ко је славу срочио — и онима који су на срочиште збора дошли, и напослетку одосмо кући — гором пјевајући“.

— Пишу нам из **Арада:** Да је заиста лепо и похвале достојно, што и Арад не изостаде иза осталих оних српских места, која спомен спаљења св. моћи Србина свеца Саве Немањиће свечано прославише на достојан начин — није потребе говорити.

Синоћ је одржано свечано „бденије,“ на коме чинодејствоваху арадгајски адм. јеремонах Самуило Поповић и арадски админ. јеремонах Доситије Курјаковић, а данас чиноначалствоваше архимандрит старина Корнелије Живковић уз суделовање свећеника: Глигорија Букуровића из Печке и Јефте Петровића из Батање и јеремонаха Самуила Поповића админ. арадгајског и Доситије Курјаковића м. администратора. На св. литурђији је лепо говорио отац Самуило.

После „за амвоне“ молитве под шк. заставом и још две мање литије кренусмо се у предградску школу, где је водица најсвечаније освећена, а за тим је Ј. Ђ. Ћосић учитељ исте школе из срца к срцу говорио.

После се арх. Корнелије захвалио у првом реду учитељству, којом иницијативом се до те велељепне свечаности дошло, а у другом реду и оцима Доситеју и Самуилу, који радосно прихватише и све могуће учинише, да та прослава што свечаније испадне; а после су та деца декламовала сходне томе свечаном дану песме, а са „Ускликнимо љубављу“ је завршена.

Вести из места и са стране.

Административни одбор и конзисторија епархије бачке имали су сад у четвртак своје седнице, на којима је последњи пут председавао досадашњи администратор епархије бачке, патријарх Бран-

ковић. У тим седницама је уз остале предмете прочитана обзнана о потврди и посвећењу Германа Опачића за владику бачког, који ће ускоро доћи у своју владичанску столицу, да прими у своје руке управу ове епархије.

Нова школска књига за црквено појање. Наредбом СНЦШСавета прописана је за српске православне основне, више девојачке и учитељске школе као обвезна школска књижица за обуку у црквеном појању: „Мала Катавасија". Одговори и црквене песме, које се поју на недељној, празничкој и пређеосвећеној служби, на призивању и на опелу. За два дечја гласа (сопран и алт) удесио Тихомир Остојић, професор срп. вел. гимназије новосадске. Нови Сад. Издање авторово 1893. — Према тој наредби почеће се у нашим школама већ са почетком школске године 1894-95. учити по тој књижици.

Преметачине у Београду. Баш кад се касациони суд састао, да реши о указу од 17. априла, баш тога дана од ранога јутра полиција се дала у потеру за извесним личностима, и предузела неко мистериозно претресање станова. Из јутра рано са железнице одведени су у управу вароши Београда: Алекса Ратарац народни посланик, Михаило Чебинац, Филип Вујић, бивши писар и Коста Павловић (Рус) машиниста. Нешто су их саслушавали код истражног суда судије. После неколико сати сви су пуштени осим Чебинца. Скоро у исто доба наређен је и извршен претрес стана К. С. Таушановићу, Јакову Ненадовићу проф. вел. шк., Ђоки Поваковићу члану касационога суда и Алекси Станојевићу штампару и издавачу „Дела". Ни код једнога од господе, којима је стан претресан, није нађено ништа. А. Станојевић је, коме никаквог реверса од узетих ствари нису дали и где никакав чак ни протокол о претресу није вођен, одведен око 1 сата по подне истражноме судији: И Станојевић је око 6 сати у вече пуштен. Истражни судија му је рекао, да у артијама ништа није нашао, што њему треба; али је члан полиције Ђорђевић ипак све артије задржао, издавши Станојевићу реверс од запечаћених пакета, али не и списак од узетих артија. — Кажу, да је полиција тражила овим лишењима слободе и кућним претресима поменуте господе некакву заверу противу династије, а у решењу о претресу, колико смо сазнали, вели се, да је то достављено краљу.

Подземна електрична железница у Будимпешти. За хиљадугодишњицу Угарске спрема се угарска престоница да сагради подземну електричну железницу, и министар унутрашњих дела одобрио је закључак градског већа, који се на то односи. По утврђеном плану, железница та пролазиће испод ових улица: са Гизелиног трга кроз „Драјсигст"-улицу па дуж Јелисаветиног трга према Деаковом тргу, одавде лево скреће и пролазећи испод Вацког булевара скреће опет десно под андрашијеву улицу те иде све до артеских бунара, где јој је крај. Дужина целе пруге износи 3·3 километра, а на њој ће бити до једанаест станица.

Увођење бездимног барута у нашој војсци. Највишом царевом одлуком од 29. априла заведен је у нашој војсци бездимни барут.

Из представништва румског. Пишу нам из Руме: „Овдашње политичко представништво одржало је 4. маја своју седницу, у којој је између осталих предлога поднесен и овај нечувени: да се сви овдашњи варошки чиновници отпусте из службе и висока влада да се умоли, да предлог прихвати и нове изборе допусти. Овај предлог и буде већином гласова „мудраца" усвојен, а међу истима налази се и један правник, који је за отпуст чиновника и нове изборе гласао и предлог потпомагао."

Верозаконска настава у занатлијским и трговачким, као и трговачким средњим школама у Угарској, била је до сад само факултативна. Министар просвете је — полазећи са тог становишта, да омладина баш у тим годинама наставе и васпитања највише треба религиозно-моралног основа — наредио сад, да верозаконска настава у поменутим школама од идуће школске године постане обавезном и да се сваке недеље по један сахат има предавати верозакон.

Немци о заручници руског царевића. У среду је био у Франкфурту на Мајни евангелично-социјални конгрес и велику је пажњу свратио на себе говор, који је том приликом држао професор Адолф Вагнер из Берлина, а у ком се дотиче прелажења принцесе од Хесена заручнице руског царевића, у православље. „Кад видимо — рекао је проф. Вагнер — како немачке кнежевске куће мењају веру, као што човек рукавице мења, и то не из уверења, већ из опортунитета; како се евангеличка вера мења за хришћанство на ниском ступњу, за руско-православно (е види само швапског мудраца!): онда је то срамота за нас Немце евангелике. Никада није католичка принцеза променула вером за љубав удадбе. Већ сада говоре у народу свештеницима: „Придикујте ви само онима горе о моралу, тамо је више потреба, него код нас".

Хиљадито приказивање „Мињона". У уторак приказан је у Паризу у „Opera Comique" по хиљадити пут опера „Мињон". Цео званичан свет био је присутан на том приказу. Између чинова предао је председник француске републике Карно композитору „Мињона" Томасу Амвросији велики кордон почасне легије, што је публика бурно поздравила. По свршетку представе предао је министар просвете прослављеном композитору јубиларну медаљу.

Убио брата. У Немачком Св. Петру (торонталској жупанији) живљаху већ подуже време браћа Костићи у завади због једног земљишта. Пре неких десет дана дође један од браће, Стеван, свом брату Мији, па му поче пребацивати, што му отима земљу. Мија се тако ражљутио, да је пробо брата гвозденим вилама, који на месту испусти душу. Мија онда наже бегати, и мало је фалило, те га народ није камењем засуо. Убица је утекао у општинску кућу, где се предао властима и признао своје грозно дело. Предан је суду.

Брак на брзу руку. Ових дана држао је у Њујорку лутерански поп неко домаће весеље. Један од гостију, млад човек, непрестано је играо са неком младом госпођицом, с којом се тог вечера упознао. После једне жестоко одигране ваљке, запроси младић ту девојку. Девојка рече: хоћу; родитељи, који су били присутни, такође, а поп на то их венча пред свима својим гостима и тако се сврши тај брак на брзу руку. Само да се како год не разиђе на брзу руку!

Трговина.

Нови Сад, 7. маја. Пшеница прве каквоће 6 ф. 80 до 90 н. Пшеница средња 6 ф. 30—50 н. Пшеница лакша роба 6 ф. 20 н. Наполица 5 ф. 60—80 н. Јечам 5 ф. 20—50 н. Зоб 6 ф. 30—50 н. Кукуруз 4 фор. 30—60 н. Маст 48 фор. Сланина сува 50 ф., дебела паљена 54 ф. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки .	42 н.
„ средњи . . .	40 н.
„ лаки	38 н.

Све од 1 килограма.

Теоци .	8—18 ф. по комаду.
Јагњци .	5—12 ф. по пару.
Овци . .	— — ф. „

*

Стање воде под Новим Садом.

6. маја било је 2·86 мет. а 7. маја је било 2·85 мет.

*

Будимпешта, Недељни извештај комисионе трговине рогате марве и оваца Морица Бауера и сина.

Због католичког празника Брашанчева биће први недељни вашар у среду одржан.

Догон: 2527 комада и то:

1315 ком. мађарских волова, 492 ком. српских волова, 25 ком. срп. крава, 504 ком. мађ. крава, 42 ком. бивола, 110 ком. бикова, 39 ком. теглећих волова, накнадног догона нема.

Услед већег догона, цене су бољој роби попустиле са 50 новч, а лошијој за 1 фор.

Цене су биле ове: Дебели волови добре каквоће ф. $27\frac{1}{2}$—$31\frac{1}{2}$ по мц. са узимањем на живот 33, волови са паше ф. 25—$27\frac{1}{2}$, сеоски ф. 24—$25\frac{1}{2}$, српски ф. 25—31, краве ф. 24—30, бикови ф. 25 до 31, биволи ф. 18—25. Све од мц.

Овци. Вашар од 3. (15.) маја Догон 523 ком. оваца. Цене без промене.

Шкопци 19—22 н. Овце јагњенице 18—20 н. по кили са животом.

*

Штајнбрух. Извештај са свињског трга од 11. до 18. маја по рим. кал. од трговца г. Косте Брашована.

Ма да је био велик догон, промет у трговини тром.

Недељне просечне цене: Мађарска сортирана роба 320—380 кила тешки 48—49 новч., 280 до 300 кила тешки 48—49 новч., матори преко 300 кила тешки 46—47 нов., сеоски (Bauernwaare) 46 до $47\frac{1}{2}$ н., српски 46—48 нов., од килограма, одрачунавајући 45 кила на живот по пару и 4% рабата.

Овд. штанд: од 11. маја преостало 178.967 комада.

Дотерано: из унутрашњости . . .	13579	„
„ Србије	10726	„
„ Влашке	540	„
„ других земаља . . .	—	„
Отерано: за будимпештански обрт (I—X. срез)	4893	„
за унутрашњост	1016	„
„ Беч	1759	„
„ Аустријске државе . . .	6082	„
„ Немачку	2901	„
„ друге земље	—	„
„ сапунџиницу	57	„
Остаје штанд	187104	комада

*

Течај златног и сребрног новца на будимпештанској берзи од 6. (18.) маја.

Дукати — — — — — —	5 ф. 89 н.
Наполеондори (20 франака) —	9 ф. 94 н.
Угарска златна рента — — —	120 ф. 25 н.
Аустријска златна рента — —	120 ф. 25 н.
Угарска крунска рента — —	95 ф. 90 н.
Немачке држ. марке (од 100 мар.)	61 ф. 45 н.

Новије вести.

Са угарског сабора. (Други дан поновне расправе о обвезном грађ браку.) У седници од петка гроф Карл Понграц узима у заштиту горњу кућу, нарочито њене војничке чланове, које је јуче Кулман напао. Говори о нечувеном тероризму владе, против чега је горња кућа само своју дужност вршила. Опомиње чивутску штампу, да не затеже много живце и оштро осуђује сокачке изгреде Чивучади, која је погрђивала епископе. Моли да влада узме у заштиту слободу верског уверења и говора код великаша, а ако то није у стању — да одступи; за тим моли, да влада повуче предлог и даде земљи мира. — Гроф Теодор Бајањи говори у истом смислу. Усваја Апоњијев предлог. — Гроф Јулије Сапари вели, да њега велика већина у доњој кући за овај закон. предлог није уверила о потреби обвезног грађ. брака, јер то није нормално стање, кад се већина увек из других елемената саставља. Право јавно мњење показали би само нови избори, а ту би влада остала у мањини. Он је уверен, да би грађ. брак без обвезне форме за цело био примљен у горњој кући. Криви министра просвете, да је међу разне вероисповести бацио варницу. Пристаје уз Апоњијев предлог.

Расправа се наставља и данас, у суботу. Гласање ће тешко пре понедељника бити, јер се још шест говорника пријавило за реч.

Бечки „Фремденблат" о демонстрацији пештанских универзитетлија у корист грађ. браку. Поменути бечки лист, за који се држи, да стоји близу двору, дотичући се изјаве министра Силађија — да круну не треба увлачити у дебату — указује на демонстрације пештанских свеучилишних ђака и вели: „Чин тај не би много значио, да није омладина та овбиљно увета од овбиљних парламентараца, и да се није у једностраном брвојавном опћењу младе господе са краљем од Угарске истакла јака дова непристојне наметљивости.. То је било више него младићска храброст, то је била бескрајна смелост. Цар и краљ је своју непоколебљиву, чисто уставну свест доста често и на узвишен начин показао. Они, који су у Угарској позвани да воде реч, нису никад узалудно апеловали на ту свест, ако се тицало какве важне одлуке. Није потребно да се дрским, шумним демонстрацијама, нити неотесаним одавањем „страхопоштовања" буди та свест, иначе су овака детињска средства више у стању, да штете оном, ради чега су покренута".

Устав у Србији. По Београду проносе се вести, да ће краљ разрешити народну скупштину. Али ће онда на сваки начин суспендовати и устав, јер у данашњим приликама не може садашња влада добити већине у народу. За сад се не зна, хоће ли краљ одмах дати земљи нов устав, или ће неко време без устава владати. Влада и краљ иду за тим, да радикалну странку распрште. (Мучно је то, краљу! Пр. Ур.)

Преметачине у Србији. Државни истражни судија, који је предузимао преметачине код угледних радикала због неке тобожње анти-династичке завере, изјавио је, да међу заплењеним папирима није нашао оно, што је тражио.

Осуђене ческе социјалисте. У Илави осудила је порота због буњења ческог социјалистичког вођу Јосифа Хилдеша, уредника „Ровности" у Брну, на 6 месеци тамнице пооштрене постом, а Јосифа Скаху на 14 дана.

Уредништву нашег листа стигло је на приказ:

Учитељ, педагошко-књижевни лист. Орган учитељског удружења. 8. свеска. — Година XIII. април 1894. Власник и издавач Учитеељско удружење. Београд. Парна радикална штампарија 1894. — Учитељ излази 1 пут на месец у свескама од 5—6 табака са прилогом „Предавач." (Годину почиње и свршава са школском годином, јула и августа лист не излази.) Цена је „Учитељу" за целу година 10 динара (5 фор.)

Дописница уредништва.

Дописниву у Бавариште. Рукописе, на којима потписа нема, и не читамо.

РЕД ПЛОВИДБЕ

путничких пароброда, важи од 1. маја 1894. године.

Из Новог Сада у Сланкамен, Тител: сваки дан у $6\frac{1}{2}$ сахата по подне.

Из Новог Сада у потиске ставице: недељом, уторником, четвртком и суботом у $6\frac{1}{2}$ сахата. после подне.

Из Новог Сада у Земун, Београд и Оршаву: сваки дан у $6\frac{1}{2}$ сахата по подне.

Из Новог Сада у Рушчук, Браилу, Галац: недељом, средом и петком у $6\frac{1}{2}$ сахата после подне.

Из Новог Сада у Будимпешту: сваки дан у 5 сах. ујутру.

Нови Сад, 1. маја п. р. 1894.

Отправништво.

ОГЛАСИ.

СТАРА ПРИПОЗНАТА
ГВОЖЂАРСКА РАДЊА У НОВОМЕ САДУ
дунавска улица „код златне косе"
Х. СТАЈИЋА
распродаје се својевољно а евентуално и продаје. 2—3

Србин 30 год. стар, говори још немачки и мађарски; вичан трговини свакој струци и економији, — воћа или надзорник без разлике може бити ма какове струке трговина; или на чијем добру (економији за надзорника. Писма ваља упутити на **БАНАЋАНИН** **Postrestanto Pančova** 1—2

ШПЕЦЕРАЈСКА И ГВОЖЂАРСКА РАДЊА
ЛАЗАРА М. ЈАНКОВИЋА
У ТИТЕЛУ
потребује 2 спомоћника и 1 шегрта. Ступити могу одма. 1—2

ДВА ПОМОЋНИКА
могу одмах или за најдуже 14 дана после примања ступити у моју филијалу за искључиво сељачку мануфактуру, тканина и копачне врсте робе. У тој струци мора да је добро верзиран и добар продавалац, немачком, српском и мађарском језику потпуно вичан. Један са платом од 600 фор. годишње, а други млађи помоћник са 180 фор. годишње и стан са раном. Оферти да се пошаљи са тачним наводом досадашњег сервирања на адресу
2—2 **Д. В. КРАУС, Митровица.**

МЕШОВИТА РАДЊА
МИЛАНА Д. МАНОЈЛОВИЋА
У СЕНТОМАШУ
потребује једног шегрта из добре куће, који може одмах или за месец дана, ступити. 2—3

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
СИМЕ С. СТАИЋА
У РУМИ 2—2
потребује једног млађег помоћника, који одмах у радњу ступити може.

ФОТОГРАФСКО-АРТИСТИЧКИ АТЕЛИЈЕ
ДЕЗИДЕРА ВАЈДЕ
(пређе Калмар и Секељ)
НОВИ САД, у поштанском здању.

Препоручује се поштованој публици за израду природно и верно уметнички израђених слика од најмањег формата па до природне величине.

Снабдео сам се са најновијим апаратима а стекао сам кроз многогодишњи рад искуства, те ћу се трудити, да поштовану публику потпуно задовољим.

Са особитим поштовањем
ДЕЗИДЕР ВАЈДА,
ФОТОГРАФ.

Извршена израда дечијих слика тако зване Momentaufnahme за увеличање слика у свакој форми.

Коме се слике не допадну, поновиће се сликање без награде. 3—8

ЗЛАТНА МЕДАЉА СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ У ПАРИЗУ 1889.

101 68 -

Одликован медаљом за оцене на светској изложби у Чикагу.

Власник Славко Свет. Милетић. За уредништво одговара: Милан Поповић. Српска штампарија дра Свет. Милетића у Новом Саду.